

Research Paper

Situational Study and Comparison of Psychobehavioral Skills of Elite Female and Male Athletes

Narjes Razavi¹, Rokhsareh Badami*², Vahid Rafiee dehbidi³, Hamid Zahedi⁴

1. PhD Student in Motor Behavior, Department of Motor Behaviour and Sport Psychology, Isf.C., Islamic Azad University, Isfahan, Iran

2. Department of Motor Behaviour and Sport Psychology, Isf.C., Islamic Azad University, Isfahan, Iran

3. Department of Sports Sciences, Marv.C., Islamic Azad University, Marvdasht, Iran

4. Department of Sports Science, Na.C., Islamic Azad University, Najafabad, Iran

Received: 2025/02/11

Revised: 2025/10/07

Accepted: 2025/10/11

Use your device to scan and read the article online

DOI:

<https://doi.org/10.71801/JZVJ.2026.1199312>

Keywords:

Psycho-behavioral Skills, Championship Sports, Talent Development Environment, gender

Abstract

Introduction: The present study aimed to investigate and compare the psycho-behavioral skills of elite adolescent male and female athletes within Iran's talent development pathway.

Methods: This cross-sectional study employed a descriptive-analytical (causal-comparative) design. The statistical population comprised elite Iranian male and female adolescent athletes with medal-winning records at provincial, national, and international levels. A convenience sample of 528 athletes (219 females, 309 males) was recruited from swimming, karate, taekwondo, football, futsal, and wrestling disciplines. The research instrument was the Persian version of the Psychological Characteristics of Developing Excellence Questionnaire (PCDEQ2), consisting of 7 subscales and 88 items. The questionnaire's reliability and validity were confirmed with Cronbach's alpha coefficients exceeding 0.7, as established by Rezavi and Badami (2021). Descriptive statistics (mean and standard deviation) were used for data analysis, while inferential statistics included multivariate analysis of variance (MANOVA) and the Kolmogorov-Smirnov test for normality assessment, all conducted using SPSS version 26.

Findings: The results demonstrated significant gender differences in elite athletes' psycho-behavioral skills ($p < 0.001$). Mean scores across dimensions were: adverse response to failure (66.49), imagery and active preparation (71.66), self-directed control and management (59.81), perfectionistic tendencies (35.01), seeking and using social support (39.3), active coping (43.55), and clinical indicators (26.99). Approximately 12.2% of the variance in these skills was attributable to gender differences across all measures."

Conclusion: Findings suggest that psycho-behavioral skills in young elite athletes are influenced by various factors, including individual differences (e.g., gender), which may significantly impact talent development optimization, athlete cultivation, and performance enhancement in sports talent development environments.

Citation: Razavi N, Badami R, Rafiee dehbidi V, Zahedi H. Situational Study and Comparison of Psychobehavioral Skills of Elite Female and Male Athletes. Quarterly Journal of Women and Society. 2026; 16 (64): 41-56

*Corresponding author: Rokhsareh Badami

Address: Professor of Motor Behavior, Department of Motor Behaviour and Sport Psychology, Isf.C., Islamic Azad University, Isfahan, Iran.

Tell: 09133036069

Email: Rokhsareh.badami@gmail.com

Extended Abstract

Introduction

Psycho-behavioral skills encompass a range of cognitive, emotional, and behavioral competencies essential for sustained athletic success and mental well-being. These skills include commitment, stress management, mental imagery, focus, and competitiveness, which are recognized as critical components in athlete development models such as LTAD and C5s (1,2). Research indicates gender differences in psycho-behavioral skills, with male athletes demonstrating superior emotional control and problem-focused coping strategies, whereas female athletes excel in goal-setting and commitment (3). However, some studies report no significant gender differences in Psycho-behavioral skills, highlighting the need for further investigation within diverse cultural contexts (3,5).

The Psychological Characteristics of Developing Excellence Questionnaire (PCDEQ-2) is a validated tool for assessing psycho-behavioral skills, measuring self-awareness, pressure tolerance, and concentration (6). Recent studies suggest that the development of these skills in young athletes follows a complex pattern influenced by age, competitive level, and individual differences (7,8). Elite athletes, for instance, perform better in failure management and mental imagery, while younger athletes require targeted interventions to enhance these skills (9). These findings underscore the need for age- and gender-specific psychological training programs.

Given the research gap in women's sports (10) and limited local studies in Iran, this study examines gender differences in psycho-behavioral skills among elite athletes aged 11-19 using the PCDEQ-2. The findings may inform culturally adapted psychological interventions and provide evidence-based strategies for talent development tailored to gender-specific needs.

Research Methodology

The statistical population of the study included elite male and female Iranian athletes in the adolescent age group (13 to

19 years) who had a history of winning medals at the provincial, national, or international levels in team or individual disciplines. To increase the accuracy of the analysis, a total of 528 people (219 women and 309 men) with an average age of 16.6 ± 2.9 years were included in the study as available from the sports disciplines: swimming, karate, taekwondo, football, futsal, and wrestling. The research instrument was the Persian version of the Psychological Characteristics of Developing Sports Elite Questionnaire (PCDEQ2) (Hill, McNamara, & Collins, 2019), which was designed to measure the psycho-behavioral skills of developing sports elites and included 88 items and 7 subscales. Its Persian version was also psychometrically tested by (11).

At the descriptive level, mean and standard deviation were used, and at the inferential level, multivariate analysis of variance or MANA was used. It is worth noting that the Kolmogorov-Smirnov test was performed to check the normality of the data. And according to the standard instrument and the six-point Likert scale related to the items, the sum of the scores of the items of each subscale was divided by the number of items to obtain the average of each subscale. SPSS software version 26 was used for analysis.

Research findings

The research results showed that the average scores of the elite sports psycho-behavioral skills including the reverse response to failure, active imagery and preparation, self-directed control and management, perfectionistic tendencies, seeking and using social support, active coping and clinical indicators were 66.49, 71.66, 59.81, 35.01, 39.3, 43.55, 26.99 respectively. It can also be seen from the findings of this study that the distribution of the scores of elite sports psycho-behavioral skills was obtained normally using the Kolmogorov-Smirnov normality test (all significances are greater than 0.05). In order to examine the difference between the two sexes in psychological and behavioral skills or in a way the effect of gender on the psychological skills of the target population, a multivariate analysis of variance test was

used. Based on the findings of the study, it can be seen that there is a significant difference in the average scores of at least one dimension of the psychological skills of elite athletes based on gender. There is a significant difference in the two groups of women and men ($P < 0.001$). The results have shown that in all four tests, nearly 12.2 percent of the individual differences in the research variables are related to the difference between the two sexes.

In addition, the results have shown that the difference between women and men is significant in all dimensions of the questionnaire except perfectionism ($p < 0.05$). Accordingly, in the dimensions of the reverse response to failure and clinical indicators, the average of men is higher than women, and in other dimensions (imagination and active readiness, self-control and self-management, exploration and use of social support, and active coping), women have achieved a higher average than men.

Discussion and Conclusion

This study aimed to examine and compare the psycho-behavioral skills of elite athletes aged 13 to 19 years. The findings revealed that the gender variable significantly influenced various dimensions of psycho-behavioral skills, which is consistent with the findings of (12,13). Conversely, the results are inconsistent with the study by (3) which found no significant differences in sports psychological skills among 204 eighth-grade South African boys and girls, and with the findings (5) in Iran, which reported no significant gender differences in psycho-behavioral skills. Specifically, male athletes scored higher in the dimensions of "reverse response to failure" and "clinical indicators" (including anxiety, depression, and eating disorders), whereas female athletes demonstrated superiority in the dimensions of "active imagery," "self-control," "exploration and use of social support," and "active coping." The only dimension in which no significant gender difference was observed was "perfectionism"

The findings indicate that male athletes experience higher levels of competitive anxiety and fear of failure, likely due to their

greater sensitivity to social factors such as external validation and social image (14,15). In contrast, female athletes employ more adaptive coping strategies, such as emotional regulation, planning, and utilization of social support, leading to better performance in self-regulation and active coping domains. The observed differences can be explained by multiple factors, including neurodevelopmental variations during adolescence (1), socio-cultural and differences in coping styles. In particular, cultural emphasis on competitiveness and success in males may expose them to greater psychological pressure (16). These results underscore the necessity of considering gender and related factors when designing psychological programs for elite athletes (17). Intervention planning should account for gender differences in coping styles, sensitivity to anxiety, and support needs to ensure their effectiveness in nurturing athletic talent (12,18)

Conclusion

In athletic talent development programs, creating a suitable educational environment to optimize athletes' performance is considered a primary objective. This involves a dynamic interaction between individual and environmental characteristics, leading to the formation of an integrated system of environmental-personal perceptions. Nowadays, the talent development environment is no longer regarded merely as an independent factor; rather, athletes themselves influence the environment through their personality traits, individual differences, and social interactions. This study, by examining and comparing psycho-behavioral skills among elite male and female athletes, revealed a significant relationship between gender and psycho-behavioral skills. Specifically, men scored higher in components such as response to failure and clinical indicators, while women performed better in mental imagery, active readiness, self-management, seeking social support, and active coping. These findings underscore the importance of considering individual differences in the development of psycho-behavioral skills and highlight the need for more serious attention by sports officials to this matter, as well as

further research across different contexts and cultures, with comparative studies among them

مقاله پژوهشی

بررسی وضعی و مقایسه مهارت‌های روان رفتاری زنان و مردان ورزشکار نخبه

نرجس رضوی^۱، رخساره بادامی^{۲*}، وحید رفیعی دهبیدی^۳، حمید زاهدی^۴

۱. دانشجوی دکتری رفتار حرکتی، گروه رفتار حرکتی و روان شناسی ورزشی، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران

۲. گروه رفتار حرکتی و روان شناسی ورزشی، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران

۳. گروه علوم ورزشی، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مرودشت، ایران

۴. گروه علوم ورزشی، واحد نجف آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف آباد، ایران

چکیده

هدف: هدف از انجام این پژوهش بررسی وضعی و مقایسه مهارت‌های روان رفتاری زنان و مردان ورزشکار نوجوان نخبه در مسیر پرورش استعداد در ایران می باشد.

روش کار: این پژوهش مقطعی به روش توصیفی-تحلیلی (علی-مقایسه‌ای) انجام شد. جامعه آماری شامل ورزشکاران نخبه زن و مرد ایرانی در رده سنی نوجوانی بود که سابقه مدال‌آوری در سطح استانی، ملی و بین‌المللی را داشتند. ۵۲۸ نفر (۲۱۹ زن و ۳۰۹ مرد) به صورت در دسترس از رشته‌های ورزشی شنا، کاراته، تکواندو، فوتبال، فوتسال، کشتی وارد مطالعه شدند. ابزار پژوهش، نسخه فارسی پرسش‌نامه خصوصیات روان‌شناختی نخبه ورزشی در حال پرورش (PCDEQ2) بود که شامل ۷ خرده‌مقیاس و ۸۸ گویه است. پایایی و روایی پرسش‌نامه با آلفای کرونباخ بالاتر از ۰/۷ تأیید شد که توسط رضوی و بادامی (۱۴۰۰) روان‌سنجی شده است. در سطح آمار توصیفی با استفاده از میانگین و انحراف معیار و در سطح آمار استنباطی به روش تحلیل واریانس چند متغیره یا مانوا و آزمون کلموگروف اسمیرنوف جهت بررسی نرمال بودن داده‌ها با استفاده نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۶ اجرا شد.

یافته‌ها: نتایج پژوهش نشان داد که میانگین نمرات مهارت‌های روان رفتاری نخبه ورزشی شامل پاسخ معکوس به شکست، تصویر سازی و آمادگی فعال، کنترل و مدیریت خود راهبر، تمایلات کمال‌گرایانه، کاوش و استفاده از حمایت اجتماعی، مقابله فعال و شاخص‌های بالینی به ترتیب برابر با ۶۶/۴۹، ۷۱/۶۶، ۵۹/۸۱، ۳۵/۰۱، ۳۹/۳، ۴۳/۵۵، ۲۶/۹۹ بدست آمده است. براساس یافته‌های به‌دست آمده پژوهش می‌توان دریافت که میانگین نمرات حداقل یکی از ابعاد مهارت‌های روان رفتاری نخبه ورزشی بر اساس جنسیت تفاوتی معنی‌دار وجود دارد. در دو گروه زنان و مردان تفاوتی معنی‌دار دارد ($P < 0.001$). نتایج نشان داده است که در هر چهار آزمون نزدیک به ۱۲/۲ درصد از تفاوت‌های فردی در متغیرهای پژوهش به جنسیت مربوط است.

نتیجه‌گیری: به نظر می‌رسد مهارت‌های روان رفتاری در نخبگان ورزشی جوان تحت تأثیر عوامل گوناگون از جمله تفاوت‌های فردی (جنسیت) بوده که می‌تواند بر بهینه‌سازی توسعه، پرورش و بهبود عملکرد ورزشکاران در محیط‌های پرورش استعداد اثرگذار باشد.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۱/۲۳

تاریخ داوری: ۱۴۰۴/۰۷/۱۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۷/۱۹

از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید

DOI :

<https://doi.org/10.71801/JZVJ.2026.1199312>

واژه‌های کلیدی:

مهارت‌های روان رفتاری، ورزش قهرمانی، نخبه، جنسیت، محیط پرورش استعداد

* نویسنده مسوول: رخساره بادامی

نشانی: استاد رفتار حرکتی، گروه رفتار حرکتی و روان شناسی ورزشی، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران

تلفن: ۰۹۱۳۳۰۳۶۰۶۹

پست الکترونیکی: Rokhsareh.badami@gmail.com

مقدمه

مهارت‌های روان‌شناختی ورزشی در مردان و زنان ورزشکار به طور معناداری متفاوت است جنسیت به عنوان یکی از عواملی برجسته شده است که بین ورزشکاران بر اساس سطوح رقابتی یکسان یا متفاوت از نظر سطح مهارت‌های روان‌شناختی ورزشی نیز تمایز ایجاد می‌کند ورزشکاران مرد در مقایسه با ورزشکاران زن از توانایی بالاتری در کنترل هیجانات و به‌کارگیری روش‌های آرامش‌بخشی برخوردار بودند. این تفاوت‌های جنسیتی حتی در سطح بالاتر ورزشکاران نخبه نیز مشاهده شد، به طوری که ورزشکاران زن نخبه در مقایسه با هم‌تایان مرد خود، عملکرد ضعیف‌تری در کنترل هیجانات و استفاده از راهبردهای آرامش‌بخشی داشتند (۴). الوف و همکاران (۲۱) در مطالعه بر روی ۱۹۷ ورزشکار (۱۰۶ زن و ۹۱ مرد)، نشان دادند زنان در تعیین هدف، خود گفتاری و تعهد برتر بودند، در حالی که مردان واکنش بهتری به استرس نشان دادند. همچنین، مطالعات کوگر و همکاران (۱۲) در ارزیابی پروفایل مهارت‌های روان‌شناختی ورزشی، نشان از میانگین بالاتر نمرات مردان نسبت به زنان داشت و عنوان کرد ورزشکاران زن تمایلی بیش‌تر به استفاده از راهبردهای مقابله‌ای متمرکز بر هیجان دارند، بیش‌تر هدف‌گرا هستند و تمایل دارند بر اهداف شخصی تمرکز کنند. از سوی دیگر، مردان تمایلی بیش‌تر به استفاده از راهبردهای مقابله‌ای متمرکز بر مشکل دارند، بیش‌تر نتیجه‌گرا هستند و بر مقایسه بین فردی و رقابت‌طلبی تمرکز می‌کنند. در ایران نیز مطالعات (۱۳) نشان داد که در مؤلفه‌های اعتمادبه‌نفس، تعهد و تمرین ذهنی، تفاوت معناداری بین شطرنج‌بازان نخبه، نابینا و آماتور زن و مرد وجود یافته‌ها (۵) در زمینه مهارت‌های روان‌شناختی، تفاوت معناداری بین جنسیت‌ها در خودتنظیمی مشاهده نکرد. افزون بر این، در مطالعاتی (۲۲)، تفاوت‌های معناداری بین تیراندازان مرد و زن نخبه، به ویژه در مهارت‌های اساسی مانند تعیین هدف، اعتماد به نفس و تعهد، مشاهده شد. پژوهش‌ها نشان می‌دهند که ورزشکاران زن و مرد ممکن است در مواجهه با استرس، کنترل هیجانات، استفاده از راهبردهای مقابله‌ای و جستجوی حمایت اجتماعی، الگوهای رفتاری متفاوتی از خود نشان دهند. این تفاوت‌های شناختی-رفتاری در کنار تفاوت‌های فیزیولوژیک مستند ضرورت طراحی برنامه‌های پرورش استعداد ورزشی متناسب با جنسیت را نمایان می‌سازد (۵،۲۳). برای ارزیابی دقیق مهارت‌های روانی در ورزش و ارتباط آن‌ها با عملکرد ورزشی،

مهارت‌های روان‌رفتاری^۱ به مجموعه‌ای جامع از توانمندی‌های شناختی، هیجانی و رفتاری اشاره دارد که ورزشکاران برای سازگاری با چالش‌های مسیر رشد حرفه‌ای، مدیریت فشارهای رقابتی و حفظ عملکرد بهینه در سطوح عالی بدان نیازمند هستند. این مهارت‌ها شامل مؤلفه‌های کلیدی از قبیل تعهد، مقابله با فشار، چشم‌انداز موفقیت، تصویرسازی ذهنی، تمرکز، کنترل حواس‌پرتی، مهارت‌های اجتماعی، هدف‌گذاری، ارزیابی واقع‌بینانه عملکرد، رقابت‌پذیری و آگاهی موقعیتی می‌باشد^۲ که هم در موفقیت پایدار ورزشی و هم در حفظ سلامت روانی ورزشکاران نقشی حیاتی ایفا می‌کنند (۶). اهمیت این مهارت‌ها به‌ویژه در محیط‌های پرورش استعدادها و ورزشی آشکارتر می‌گردد، جایی که ورزشکاران از مراحل ابتدایی پرورش تا سطح نخبگی به ظرفیت‌های روان‌شناختی پایدار برای مواجهه با فشارها، سازگاری با شکست‌ها و حفظ انگیزش نیازمند هستند (۱۹) این مهارت‌ها در مدل‌های پیشروی توسعه ورزشی نظیر مدل بلندمدت رشد ورزشکاران (LTAD)، چارچوب محیط‌های پرورش استعداد مؤثر^۳ و الگوی C5S شامل تعهد، ارتباط، تمرکز، کنترل و اعتمادبه نفس به عنوان عناصری کلیدی در موفقیت پایدار ورزشکاران شناخته می‌شوند (۱۸، ۲، ۱). مطالعات نشان می‌دهد که بین تفاوت‌های فردی و مهارت‌های روان رفتاری رابطه معنی‌داری وجود دارد و جنسیت به عنوان یکی از عوامل مؤثر در تفاوت‌های فردی از جنبه‌های کم‌تر بررسی شده در ادبیات روان‌شناسی ورزشی و در حوزه مهارت‌های روان رفتاری است (۱۰). تفاوت‌های جنسیتی در بعد توانایی‌های شناختی، حاصل تعامل پیچیده‌ی فرآیندهای زیستی و اجتماعی‌شدن است که در میان پسران، دختران و جوانان با هویت‌های جنسیتی متنوع مشاهده می‌شود. جنسیت^۵ به طیفی گسترده از نقش‌ها، شیوه‌های بیان و هویت‌های فردی اشاره دارد که در بستر اجتماعی و فرهنگی شکل می‌گیرند (این تفاوت‌ها تحت تأثیر هم‌زمان عوامل زیستی (مانند تفاوت‌های هورمونی و ساختار عصبی) و عوامل اجتماعی (از جمله کلیشه‌های جنسیتی، شیوه‌های تربیتی و تجربیات محیطی) قرار دارند. پژوهش‌ها نشان می‌دهند که اگرچه در برخی حوزه‌های شناختی، تفاوت‌های جنسیتی مشاهده می‌شود، این تمایزها لزوماً ذاتی نبوده و می‌توانند متأثر از عوامل محیطی و یادگیری باشند (۲۰). مطالعات متعدد گزارش کرده‌اند که سطح

realistic performance evaluation, competitiveness, and game awareness

3. Talent Development Environment; TDE

4. Commitment, communication, concentration, control, and confidence

5. Gender

1. Psychological Characteristics of Developing Excellence)

2. commitment, coping with pressure, having a vision of what it takes to succeed, imagery, focus, distraction control, social skills, goal setting,

پایین و ضرورت اتخاذ رویکردهای فردمحور در طراحی برنامه‌های تمرینی تأکید می‌کند، چرا که هر ورزشکار پروفایل روانی-رفتاری منحصر به فردی دارد که باید در فرآیند آموزش مورد توجه قرار گیرد (۱۷). هدف مطالعه پیش رو بررسی روان‌رفتاری در ورزشکاران نخبه زن و مرد ایرانی و با استفاده از پرسش‌نامه PCDEQ2 که برای ورزشکاران ۱۱ تا ۱۹ سال طراحی شده است می‌باشد. در گام دوم با توجه به شکاف پژوهشی موجود در حوزه مطالعات ورزش زنان زنان نخبه از سال ۱۹۹۹ تا ۲۰۱۹ در محیط پرورش استعداد در خارج از ایران نشان داد که از بین ۲۷۶ مقاله بررسی شده، تنها ۹/۴ درصد به مطالعات در حوزه پرورش زنان و ۶۰/۱ درصد به مردان اختصاص داشته (۱۰) و نیاز به شواهد و داده‌های بومی غنی در حوزه پرورش زنان ورزشکار ایرانی (۲۶،۲۷)، این پژوهش در پی پاسخ به این سؤال اساسی است که آیا مهارت‌های روان‌شناختی در ورزشکاران زن و مرد ایرانی از تفاوت‌هایی معنادار برخوردار است؟ یافته‌های این مطالعه می‌تواند مبنای علمی برای طراحی مداخلات روان‌شناختی بومی و برنامه‌های تمرینی فردی سازی شده را فراهم آورد که با ویژگی‌های فرهنگی و ساختارهای اجتماعی حاکم بر ورزش ایران سازگاری داشته باشد. این پژوهش از راه شناسایی نیازها و نقاط قوت روان‌شناختی بر مبنای جنسیت، گامی اساسی در جهت توسعه نظام علمی پرورش استعدادها و ورزشی کشور برمی‌دارد.

روش‌شناسی پژوهش

روش‌شناسی جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری

این پژوهش از نوع مطالعات مقطعی و به روش توصیفی-تحلیلی و علی-مقایسه‌ای انجام شد و با هدف بررسی و مقایسه مهارت‌های روان‌رفتاری ورزشکاران نخبه زن و مرد ایرانی صورت گرفت. جامعه آماری پژوهش شامل ورزشکاران نخبه زن و مرد ایرانی در رده سنی (۱۳ تا ۱۹ سال) بود که سابقه مدال‌آوری در سطح استانی، ملی یا بین‌المللی را در رشته‌های تیمی یا انفرادی داشتند. بر اساس معیار ورود به مطالعه، تنها افرادی وارد پژوهش شدند که: سن آن‌ها بین ۱۳ تا ۱۹ سال بود؛ حداقل یک سابقه کسب مدال در سطح استانی، ملی یا بین‌المللی داشتند، در حال فعالیت مستمر ورزشی تحت نظر مربی رسمی بودند. حجم نمونه بر اساس جدول کرجسی و مورگان برای جامعه نامعین و بزرگ (با خطای ۰.۵٪ و اطمینان ۹۵٪)، حداقل ۳۸۵ نفر تعیین شد، اما برای افزایش دقت تحلیل، در مجموع ۵۲۸ نفر (۲۱۹ زن و ۳۰۹ مرد) با میانگین سنی 16.6 ± 2.9 سال به صورت در دسترس از رشته‌های ورزشی: شنا، کاراته، تکواندو، فوتبال، فوتسال، کشتی وارد مطالعه شدند. شرکت در پژوهش کاملاً داوطلبانه بوده و فرم رضایت‌نامه آگاهانه پیش از شرکت در پژوهش از تمامی

استفاده از ابزارهای اندازه‌گیری معتبر، قابل‌اعتماد و دقیق و مرتبط ضروری است. یکی از معتبرترین این ابزارها، پرسش‌نامه ویژگی‌های روان‌شناختی نخبه ورزشی در حال پرورش- نسخه دوم (PCDEQ2) است که توسط هیل و همکاران (۶) طراحی و اعتبارسنجی شده است. این ابزار با ارزیابی مؤلفه‌هایی مانند خودآگاهی، استقلال در یادگیری، تحمل فشار، تعاملات حمایتی و تمرکز، تصویری جامع از وضعیت روانی ورزشکاران ارائه می‌دهد. نسخه دوم این پرسش‌نامه با اصلاحات ساختاری و روان‌سنجی دقیق‌تری همراه بوده و در ایران نیز بومی‌سازی و هنجاریابی شده است. مطالعه مقطعی (۹) با هدف بررسی مهارت‌های روان-رفتاری (PCDE) در ژیمناستیک‌کاران نخبه مرد و زن با دامنه سنی ۹ تا ۲۶ سال نشان داد در مهارت‌های روانی-رفتاری تفاوت‌های فردی چشمگیری وجود دارد و گروه سنی ۹-۱۲ سال، با افزایش سن در استفاده از تصویرسازی ذهنی نسبت به گروه شاهد عملکرد بهتری دارند. در ژیمناست‌های بزرگسال، تصویرسازی ذهنی و خودکنترلی به طور معناداری نسبت به گروه شاهد برتری نشان داد. مطالعات (۲۴) با بررسی تفاوت‌های مهارت‌های روانی مؤثر بر عملکرد (PCDES) در بازیکنان جوان فوتبال مرد نشان داد، بازیکنان بالای ۱۶ سال و آن‌هایی که در سطوح بالاتر مانند تیم‌های دسته یک بازی می‌کنند، در برخی مهارت‌های کلیدی مانند مدیریت شکست، تصویرسازی ذهنی و آمادگی روانی عملکرد بهتری دارند و بازیکنان تیم‌های حرفه‌ای در مواجهه با شکست و حفظ انگیزه عملکرد بهتری دارند و بازیکنان آکادمیک در مقایسه با بازیکنان معمولی، توانایی بیشتری در کنترل احساسات و مدیریت تمرکز نشان دادند. بررسی (۲۵) بر ۲۶۷ بازیکن زن در رشته هاکی که پرسش‌نامه PCDEQ-2 را تکمیل کردند و در تحلیل داده‌ای این پژوهش، تفاوت‌های معناداری بین بازیکنان جوان (زیر ۱۸ سال) و بزرگسال (بالای ۱۸ سال) در مؤلفه‌هایی مانند تصویرسازی ذهنی، کمالگرایی و شاخص‌های بالینی مشاهده کردند. همچنین، بازیکنان منتخب تیم ملی در مقایسه با غیرمنتخب‌ها، در آماده‌سازی فعال و کمالگرایی نمرات بالاتری داشتند. نتایج پژوهش‌ها نشان داد که رشد مهارت‌های شناختی و روان-رفتاری در ورزشکاران جوان از الگوی پیچیده‌ای پیروی می‌کند که می‌تواند تحت تاثیر تفاوت‌های فردی قرار گرفته باشد. در سال‌های اولیه پرورش (۹-۱۲ سالگی) ویژگی‌های روان‌شناختی (PCDE) مانند تاب‌آوری، انگیزش و خودتنظیمی، بدون مداخلات هدفمند پرورش قابل توجهی نشان نمی‌دهند. این مسئله به‌ویژه در ورزش‌های تخصصی زود هنگام مانند ژیمناستیک که فشارهای پرورشی و رقابتی قابل توجهی وجود دارد، اهمیت دوچندان می‌یابد و بر اهمیت توسعه همزمان مهارت‌های شناختی و روانی از سنین

شرکت‌کنندگان و والدین آن‌ها (در صورت زیر ۱۸ سال بودن) اخذ شد. این مطالعه دارای کد اخلاق با شناسه IR.IAU.KHUISF.REC.1403.477 می‌باشد.

ابزار گردآوری داده‌ها

ابزار پژوهش نسخه فارسی پرسش‌نامه خصوصیات روان شناختی نخبه ورزشی در حال پرورش (PCDEQ2)^(۶) بود که با هدف سنجش مهارت‌های روان رفتاری نخبگان ورزشی در حال پرورش طراحی شده است و شامل ۸۸ گویه و ۷ خرده مقیاس شامل «پاسخ نا مطلوب به شکست»^(۲)، «تصویرسازی ذهنی و امدادی فعال»^(۳)، «خودکنترلی و خودمدیریتی»^(۴)، «کمال‌گرایی»^(۵)، «جستجو و حمایت اجتماعی»^(۶)، «مقابله فعال»^(۷) و «شاخص‌های بالینی»^(۸) است. پاسخ‌دهی در این ابزار بر اساس مقیاس لیکرت شش‌درجه‌ای (از ۱ = کاملاً بی‌شباهت به من تا ۶ = کاملاً شبیه من) صورت گرفت. روایی و پایایی این پرسش‌نامه در خارج از کشور (۶) در نمونه‌های انگلیسی زبان تأیید شده و نسخه فارسی آن نیز توسط رضوی و بادامی (۲۸) روان‌سنجی شده است. در نسخه فارسی، آلفای کرونباخ تمامی خرده‌مقیاس‌ها بیش از ۰/۷ گزارش شده است و که ساختار هفت‌عاملی پرسش‌نامه در بافت ایرانی حفظ شده و از برازش مطلوبی برخوردار است.

روش اجرا و تجزیه و تحلیل داده‌ها

پس از اخذ مجوزهای لازم از نهادهای مرتبط و ارزش‌گذاری انجام این مطالعه پژوهشی و بیان آثار و نتایج احتمالی پژوهش، از مربیان، مدیران و ورزشکاران فعال در فدراسیون‌ها و هیئت‌ها و باشگاه‌های ورزشی در دسترس که با ورزشکاران جامعه هدف پژوهش، ارتباط داشتند و در دسترس آن‌ها قرار داشتند، به صورت هدفمند، دعوت به همکاری شد تا در فرایند انجام و اجرای

پژوهش در زمینه نمونه‌گیری همکاری و مشارکت نمایند. قابل ذکر است که شرایط ورود نمونه‌های پژوهش با توجه به سطح و جایگاه ورزشکار (باشگاهی، ملی و بین‌المللی) در رقابت‌های دو سال گذشته به صورت شفاف و روشن با گروه‌های درگیر در جامعه هدف مطرح و ارایه شد. سپس با دقت نظر، نمونه در قالب ورزشکاران نخبه ۱۳ تا ۱۹ سال، ورزشکار با راهنمایی کامل، پرسش‌نامه PCDEQ2 به صورت خودگزارش‌دهی، تکمیل کردند. قبل از پاسخ‌گویی، هدف مطالعه، محرمانه بودن پاسخ‌ها و شیوه پاسخ‌دهی به طور کامل برای شرکت‌کنندگان توضیح داده شد. مدت زمان میانگین تکمیل پرسش‌نامه حدود ۱۵ دقیقه بود. در سطح آمار توصیفی با استفاده از میانگین و انحراف معیار و در سطح آمار استنباطی به روش تحلیل واریانس چند متغیره یا مانوا انجام شد. قابل ذکر است که آزمون کلموگروف اسمیرنوف جهت بررسی نرمال بودن داده‌ها اجرا شد. از نسخه ۲۶ نرم افزار SPSS جهت تجزیه و تحلیل استفاده شد.

یافته‌های پژوهش

در این پژوهش ۲۲۴ نفر (۲۴/۴ درصد) بین ۱۳ تا ۱۵ سال، ۱۸۵ نفر (۳۵ درصد) بین ۱۵ تا ۱۷ سال و ۱۱۹ نفر (۲۲/۵ درصد) بین ۱۷ تا ۱۹ سال سن داشته‌اند. ۲۰۵ نفر (۳۸/۸ درصد) از نمونه در ورزش‌های انفرادی و ۳۲۳ نفر (۶۱/۲ درصد) در ورزش‌های تیمی فعالیت ورزشی دارند. ۲۹۴ نفر (۵۵/۷ درصد) بین ۱ تا ۵ سال، ۱۶۹ نفر (۳۲ درصد) بین ۵ تا ۱۰ سال و ۶۵ نفر (۱۲/۳ درصد) بیش‌تر از ۱۰ سال است که سابقه ورزشی داشته‌اند. در نمونه پژوهش ۴۵۹ نفر (۸۶/۹ درصد) در سطح باشگاهی، ۴۱ نفر (۷/۸ درصد) ملی و ۲۸ نفر (۵/۳ درصد) در سطح بین‌المللی به رقابت در ورزش می‌پردازند. خلاصه این یافته‌ها در جدول ۱ ارایه شده است.

5. Perfectionistic Tendencies

6. Seeking and Using Social Support

7. Active Coping

8. Clinical Indicators

1. Psychological Characteristics of Developing Excellence Questionnaire-2

2. Adverse Response to Failure

3. Imagery and Active Preparation

4. Self-Directed Control and Management

جدول ۱. جدول جمعیت شناختی نمونه‌های پژوهش

آماره	متغیر	تعداد	درصد
جنسیت	زن	۲۱۹	۴۱/۴
	مرد	۳۰۹	۵۸/۶
سن	۱۵-۱۳	۲۲۴	۲۴/۴
	۱۷-۱۵	۱۸۵	۳۵
نوع ورزش	۱۹-۱۷	۱۱۹	۲۲/۵
	تیمی	۳۲۳	۶۱/۲
سابقه ورزشی	انفرادی	۲۰۵	۳۸/۸
	۳-۱	۲۹۴	۵۵/۷
سطح رقابتی	۶-۳	۱۶۹	۳۲
	۱۰-۶	۶۵	۱۲/۳
	باشگاهی	۴۵۹	۸۶/۹
	ملی	۴۱	۷/۸
	بین‌المللی	۲۸	۵/۳

نتایج یافته‌های توصیفی و آزمون کلموگروف اسمیرنوف جهت بررسی نرمال بودن داده در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲. یافته‌های توصیفی و آزمون نرمال بودن داده‌ها

متغیر	یافته‌های توصیفی				آزمون نرمال بودن	
	میانگین	انحراف استاندارد	کجی	کشیدگی	آماره	معنی‌داری
پاسخ نامطلوب به شکست	۶۶/۴۹	۱۸/۸۹	۰/۲۷۷	-۰/۰۳۵	۱/۰۱	۰/۲۵۵
تصویر سازی و آمادگی فعال	۷۱/۶۶	۱۱/۵۱	-۰/۳۸۴	-۰/۴۱	۱/۱۳	۰/۱۵۳
خودکنترلی و خودمدیریتی	۵۹/۸۱	۹/۳۷	۰/۰۲	-۰/۳۱۷	۱/۱۴	۰/۱۴۶
تمایلات کمال‌گرایانه	۳۵/۰۱	۸/۶۳	۰/۰۵۴	۰/۳۱۶	۱/۱۸	۰/۱۲۳
کاوش و استفاده از حمایت اجتماعی	۳۹/۳	۷/۳۹	-۰/۵۰۱	۰/۳۷۲	۱/۲۲	۰/۱۱
مقابله فعال	۴۳/۵۵	۶/۵۶	-۰/۳۴	۰/۳۳۱	۱/۱۲	۰/۱۵۶
شاخص‌های بالینی	۲۶/۹۹	۷/۳۶	۰/۵۱۱	۰/۲۲۵	۱/۴۴	۰/۰۵۳

روان رفتاری نخبه ورزشی با استفاده از آزمون نرمالیتی کولموگروف اسمیرنوف، نرمال به‌دست آمده است (کلیه معنی‌داری‌ها بیش‌تر از ۰/۰۵ است). جهت بررسی تفاوت دو جنس در مهارت‌های روانی و رفتاری یا به نوعی تاثیر جنسیت بر مهارت‌های روان رفتاری جامعه هدف از آزمون تحلیل واریانس چند متغیره استفاده شد. نتایج این تحلیل در جدول ۳ ارائه شده است.

همان‌گونه که در جدول ۳ مشاهده می‌شود، میانگین نمرات مهارت‌های روان رفتاری نخبه ورزشی شامل پاسخ معکوس به شکست، تصویرسازی و آمادگی فعال، کنترل و مدیریت خود راهبر، تمایلات کمال‌گرایانه، کاوش و استفاده از حمایت اجتماعی، مقابله فعال و شاخص‌های بالینی به ترتیب برابر با ۶۶/۴۹، ۷۱/۶۶، ۵۹/۸۱، ۳۵/۰۱، ۳۹/۳، ۴۳/۵۵ و ۲۶/۹۹ بدست آمده است. نتایج نشان داده است که توزیع نمرات مهارت‌های

جدول ۳. نتایج تحلیل واریانس چند متغیره، خصوصیات روان شناختی نخبه ورزشی

متغیر مستقل	منبع	ضریب	F	درجه آزادی فرض	درجه آزادی خطا	معنی داری	اندازه اثر	توان آماری
جنسیت	اثر پیلابی	۰/۱۲۲	۱۰/۳۶	۷	۵۲۰	۰/۰۰۱	۰/۱۲۲	۱/۰۰۰
	لامبدای ویلکز	۰/۸۷۸	۱۰/۳۶	۷	۵۲۰	۰/۰۰۱	۰/۱۲۲	۱/۰۰۰
	اثر هتلینگ	۰/۱۴	۱۰/۳۶	۷	۵۲۰	۰/۰۰۱	۰/۱۲۲	۱/۰۰۰
	بزرگترین ریشه روی	۰/۱۴	۱۰/۳۶	۷	۵۲۰	۰/۰۰۱	۰/۱۲۲	۱/۰۰۰

است که در هر چهار آزمون نزدیک به ۱۲/۲ درصد از تفاوت‌های فردی در متغیرهای پژوهش به تفاوت بین دو جنس مربوط است. نتایج مربوط به هر یک از نمرات ابعاد مهارت‌های روان رفتاری نخبه ورزشی به تفکیک، جنسیت در جدول ۴ ارائه شده است.

بر اساس یافته‌های به دست آمده در جدول ۳ نشان می‌دهد که میانگین نمرات حداقل یکی از ابعاد مهارت‌های روان رفتاری نخبه ورزشی بر اساس جنسیت تفاوتی معنی دار وجود دارد. در دو گروه زنان و مردان تفاوتی معنی دار دارد ($P < 0/001$). نتایج نشان داده

جدول ۴. میانگین، اندازه اثر و سطح معنی داری مقایسه دو گروه زنان و مردان در نمرات ابعاد مهارت‌های روان رفتاری نخبه ورزشی

خصوصیات روان شناختی	انحراف استاندارد مردان	(انحراف استاندارد زنان)	میزان اثر	سطح معنی داری
پاسخ نامطلوب به شکست	(۱۹/۳۳)۶۹/۳۶	(۱۷/۵۲)۶۲/۴۴	۰/۰۳۳	<۰/۰۰۱
تصویرسازی و آمادگی فعال	(۱۲/۲۷)۶۹/۸۸	(۹/۸۳)۷۴/۱۶	۰/۰۳۴	<۰/۰۰۱
خودکنترلی و خودمدیریتی	(۹/۶۵)۵۸/۸۹	(۸/۸۳)۶۱/۱۱	۰/۰۱۷	<۰/۰۱
تمایلات کمال گرایانه	(۸/۳۵)۳۴/۷۷	(۹/۰۳)۳۵/۳۳	۰/۰۰۱	>۰/۰۵
حمایت اجتماعی	(۷/۷۴)۳۸/۳۶	(۶/۶۷)۴۰/۶۳	۰/۰۲۳	<۰/۰۰۱
مقابله فعال	(۶/۸۴)۴۲/۱۶	(۵/۶)۴۵/۵۲	۰/۰۶۴	<۰/۰۰۱
شاخص های بالینی	(۷/۶۳)۲۸/۲۶	(۶/۵۷)۲۵/۲	۰/۰۴۲	<۰/۰۰۱

روان شناختی ورزشی میان ۲۰۴ پسر و دختر آفریقای جنوبی در پایه هشتم پیدا نکرد و در ایران با یافته‌های (۵) که تفاوت معناداری بین جنسیت‌ها در مهارت روان رفتاری مشاهده نکرد غیرهمسو می‌باشد. این تعارض یا تفاوت یافته پژوهش‌ها با هم و یا با این پژوهش، ممکن است ناشی از سطح رقابت (ملی/ بین‌المللی در مقابل منطقه‌ای)، تفاوت در ابزارهای اندازه‌گیری، جغرافیا، فرهنگ و تاثیر نوع رشته ورزشی باشد چرا که ارزیابی مهارت‌های روان شناختی باید با در نظر گرفتن سه عامل بافت^۱ ویژگی‌های فردی^۲ و شرایط خاص^۳ انجام شود (۱،۷). تحلیل آماری این مطالعه نشان داد که تفاوت زنان و مردان در همه ابعاد پرسش‌نامه به جز کمالگرایی معنی‌دار است ($p < 0/05$). کمال‌گرایی به عنوان بالاترین استاندارد شخصی که برتری در یک حرفه خاص را می‌پذیرد و هر چیز دیگری را رد می‌کند که با مطالعاتی که نشان داد ورزشکاران مرد نمرات کمال‌گرایی (یعنی نیاز به تأیید و تشخوار فکری) بالاتری نسبت به ورزشکاران زن

نتایج در جدول ۴ نشان داده است که تفاوت زنان و مردان در همه ابعاد پرسش‌نامه به جز کمالگرایی معنی دار است ($P < 0/05$). بر این اساس در ابعاد پاسخ معکوس به شکست و شاخص‌های بالینی میانگین مردان بالاتر از زنان است و در سایر ابعاد (تصویرسازی و آمادگی فعال، خودکنترلی و خودمدیریتی، کاوش و استفاده از حمایت اجتماعی و مقابله فعال) زنان میانگین بالاتری نسبت به مردان به دست آورده‌اند.

بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش با هدف بررسی وضعی و مقایسه مهارت‌های روان رفتاری زنان و مردان ورزشکار نخبه ۱۳ تا ۱۹ سال در ایران انجام گرفت. یافته‌های این پژوهش، تاثیر متغیر جنسیت در ابعاد مهارت‌های روان رفتاری در نخبگان ورزشی در حال پرورش نمایان بود. نتایج این پژوهش با (۱۲،۱۳،۲۲) همسو می‌باشد. در مقابل، با مطالعه (۳) که تفاوت معناداری در مهارت‌های

3. Situation

1. Context

2. Person

مقابله و ارائه خود^۱ مربوط باشد: مردان ممکن است شکست را به عنوان تهدید اجتماعی و لطمه به عزت نفس ببینند و نسبت به آن واکنش نشان دهند، در حالی که زنان ممکن است تمایل بیشتری به نمایش پنهان‌سازی یا درون‌ریزی اضطراب داشته باشند. افزون بر این، وقتی فشار رقابتی شدید است، زنان به راهبردهای مقابله‌ای هیجان‌محور و حمایت اجتماعی متوسل می‌شوند و ممکن است در مقابل بهبود فوری پاسخ دهند، اما مردان ممکن است واکنش‌های بیرونی‌تری مانند خشم نشان دهند (۳۴). در خرده‌مقیاس شاخص‌های بالینی که بخشی از ساختارهای اصلی مرتبط با سلامت روان مانند اختلالات تغذیه-ای، اضطراب، افسردگی و تغییرات رفتاری می‌باشد و به مسائلی که نه تنها بر فرایند پرورش استعداد اثر گذارند، بلکه هم‌چنین، سلامت عمومی ورزشکار را نیز تحت تأثیر قرار می‌دهند، اشاره دارند (۶). نمرات اضطراب مردان نخبه از زنان بیشتر بود که با یافته‌های (۱۵) که نشان داد ورزشکاران زن در مقایسه با ورزشکاران مرد، سطح اضطراب پیش از مسابقه کم‌تری را تجربه می‌کنند، همسو می‌باشد، اما در مطالعاتی تفاوت آماری معناداری را در سطح اضطراب حالتی و صفتی بین ورزشکاران مرد و زن مشاهده نکرده بودند (۲۵) و در مطالعاتی عنوان کرد، ورزشکاران زن در مقایسه با مردان، سطح بالاتری از اضطراب عملکردی، اختلال در تمرکز و اضطراب جسمانی را نشان می‌دهند که یافته‌های این پژوهش غیرهمسو می‌باشد (۳۶). این تفاوت‌ها نشان می‌دهد که عوامل فرهنگی، اجتماعی و روان‌شناختی ممکن است در تجربه اضطراب در بین ورزشکاران نقش داشته باشند (۳۷). در شرایط استرس‌زا راهبردهای مقابله‌ای، اقداماتی شناختی- رفتاری هستند که توسط فرد برای اداره خواسته‌هایش در آن موقعیت به کار می‌روند و شامل مکانیسم‌های شناختی و رفتاری هستند که با هدف پاسخ مستقیم به عامل استرس‌زا طراحی شده‌اند، چه از راه تغییر خودمستلّه (کنترل اولیه) و چه از راه مدیریت هیجان‌های منفی مرتبط با آن (کنترل ثانویه). این راهبردها ممکن است شامل برنامه‌ریزی، اقدام عملی، جستجوی کمک (حمایت ابزاری و عاطفی)، دیدن جنبه‌های مثبت موقعیت یا پذیرش آن باشند (۳۸). مقابله فعال مجموعه‌ای از فعالیت‌ها و فرایندهای رفتاری و شناختی برای ممانعت از بروز استرس، مدیریت و کاهش آن است. یافته‌های این پژوهش نشان داد که در این خرده‌مقیاس: نمرات زنان ورزشکار نخبه از مردان بالاتر بود که با یافته‌های (۳۹) که تفاوتی در سبک‌های مقابله بین زنان و مردان نیافته‌اند غیرهمسو می‌باشد. اما مطالعات (۴۰) حاکی از آن است ورزشکاران زن در مقابله با استرس توانایی بالاتری از خود نشان می‌دهند، که عمدتاً به دلیل به‌کارگیری راهبردهای انعطاف‌پذیر و راه‌حل‌محور می

کسب کردند (۱۴) و تفاوت ناچیز در نمرات بالاتر زنان نسبت به مردان در کمال‌گرایی یافتند غیر همسو (۲۹) و با یافته‌های (۳۰) که تفاوت معنی‌داری در نمرات کمال‌گرایی بر مبنای جنسیت نیافتند همسو بود. در ابعاد پاسخ معکوس به شکست و شاخص‌های بالینی میانگین مردان بالاتر از زنان است و در سایر ابعاد (تصویرسازی و آمادگی فعال، خودکنترلی و خودمدیریتی، کاوش و استفاده از حمایت اجتماعی و مقابله فعال) زنان میانگین بالاتری نسبت به مردان به‌دست آورده‌اند. در همین راستا مطالعات (۳۱) شواهدی ارائه داد که سازه ترس از شکست تأثیر مستقیم و مثبتی بر شاخص‌های سلامت مانند اضطراب دارد و ورزشکاران با ترس از شکست بالاتر، از سطوح اضطراب بالاتری برخوردارند که با یافته‌های این پژوهش هم‌راستا است. مطالعات (۱۴) هم‌راستا نشان داد ورزشکاران مرد سطوح بالاتری از اضطراب و ترس از شکست، را نشان دادند. مطالعات (۱۵) همبستگی مثبت قوی بین اضطراب قبل از مسابقه و ترس از شکست بود. هم‌چنین، مردان در مقایسه با هم‌تایان زن خود سطح بالاتری از شاخص‌های سلامت مانند اضطراب رقابتی و ترس از شکست را نشان دادند که با یافته‌های این پژوهش هم‌راستا است. ترس از شکست به ارزیابی پاسخ‌های ناسازگار شخص به شکست که به اضطراب، افسردگی، عدم تمرکز و کمال‌گرایی مرتبط می‌گردند اشاره دارد (۶). نتایج این مطالعه در خرده‌مقیاس ترس از شکست با یافته‌های (۳۲) که دریافتند مردان ترس بیشتری از دست دادن توجه افراد مهم دارند، همسو و با مطالعاتی که نشان داد ورزشکاران زن در مقایسه با ورزشکاران مرد، ترس بیشتری از احساس شرم و خجالت و نیز ترس از کاهش عزت نفس خود گزارش کردند هم‌راستا نمی‌باشد (۳۳). نمرات بالاتر اما منفی در شاخص‌های سلامت و ترس از شکست، نشان از ساختارهای اصلی مرتبط با سلامت روان می‌باشد که شامل اختلالات خوردن، اضطراب، افسردگی و نوسانات هیجانی و مسائلی که نه تنها بر فرایند پرورش استعداد تأثیر می‌گذارند بلکه بر رفاه و کیفیت زندگی ورزشکاران نیز اثرگذار خواهد بود (۶). با این حال، در مورد علل اصلی ترس از شکست، اختلاف‌نظرهایی وجود دارد که ماهیتی جنسیتی دارند. بازتاب‌دهنده این واقعیت است که نقش‌های ورزشی هنوز هم به‌صورتی متفاوت توسط پسران و دختران درک می‌شوند، چرا که پسران اهمیت بیشتری به عوامل بیرونی مانند پذیرش اجتماعی و تصویر اجتماعی می‌دهند، در حالی که دختران بیشتر بر عوامل درونی تمرکز داشته و اهمیت کمتری به نظر دیگران داده و در عوض بر احساس رضایت درونی خود تأکید بیشتری دارند (۳۲). از طرف دیگر، ترکیب این دو یافته ترس از شکست و شاخص بالینی بالاتر در مردان ممکن است به سبک

¹. presentation style

عملی یا پرسش‌نامه) قرار گیرد (۴۶). خودکنترلی و خودمدیریتی به عنوان یک عامل محافظتی عمل کرده و به ورزشکاران کمک می‌کند تا از راه برنامه‌ریزی^۴، سازماندهی^۵، خودکنترلی^۴ و خودتنظیمی^۵، و راهبردهای شناختی عملکرد بهتری داشته باشند (۶). در این خرده مقیاس نمرات: نمرات زنان ورزشکار نخبه از مردان بالاتر بود که با یافته‌های پژوهش‌ها نشان داد که نوجوانان دختر در گروه سنی ۱۳ تا ۱۶ سال، در مقایسه با همسالان پسر خود، از سطح توجه بالاتر و توانایی خودکنترلی و خودپایشی بیشتری برخوردار بودند و در پژوهش‌هایی که عنوان کرد زنان ممکن است بسته به شرایط، دسترسی به تعداد بیشتری از راهبردها نسبت به مردان داشته باشند. همچنین، زنان سطوح بالاتری از برای خود تنظیمی نشان دادند همسو بود (۱۴، ۴۹). یک تفسیر احتمالی این یافته‌ها این است که زنان تلاش بیشتری برای تنظیم عواطف خود می‌کنند و راهبردهای بیشتری را نسبت به مردان امتحان می‌کنند. در رابطه بین جنسیت و مهارت‌های روان رفتاری مانند خودتنظیمی پژوهش‌ها نشان می‌دهند عمدتاً، تفاوت‌های جنسیتی به عنوان بخشی از تفاوت‌های فردی در مسیر بلوغ مغزی نقش مهمی ایفا می‌کنند. بلوغ مغزی در پسران نوجوان، در مقایسه با دختران همسن، از یک الگوی زمانی متفاوت پیروی می‌کند. این تفاوت‌های جنسیتی در فرآیندهای بلوغ مغز، در دوره میانی نوجوانی بیش‌ترین نمود را دارند. بر این اساس، عدم مشاهده تفاوت جنسیتی در اوایل نوجوانی ممکن است به این دلیل باشد که تفاوت‌های بلوغ مغزی هنوز به طور کامل شکل نگرفته‌اند. به همین ترتیب، شکاف جنسیتی در بلوغ مغز با افزایش سن کاهش می‌یابد. این تفاوت‌ها ممکن است زیربنای بسیاری از تفاوت‌های بین پسران و دختران نوجوان در حوزه‌های رفتاری و به‌ویژه عملکرد شناختی و پیشرفت تحصیلی باشند (۱۶). لذا، با توجه به یافته‌های پژوهش و مبانی ارائه شده و منابع و یافته‌های پژوهش‌ها و پیشینه‌های ذکر شده، تفاوت میزان مهارت‌های روان رفتاری در مردان و زنان تا حد بسیار زیادی با این تحلیل، به جنسیت و عوامل مرتبط با جنسیت از جمله عوامل فیزیولوژیک یا شناختی و احساسی عاطفی برمی‌گردد.

در برنامه‌های پرورش استعدادها و ورزشی، ایجاد محیط آموزشی مناسب برای توسعه عملکرد بهینه ورزشکاران از اهداف اصلی بشمار می‌روند که در آن تعامل پویا بین ویژگی‌های فردی و محیطی منجر به شکل‌گیری نظام یکپارچه‌ای از ادراکات محیطی-فردی می‌گردد. امروزه محیط پرورش استعداد نه تنها به

باشد که با یافته‌های این پژوهش همسو می‌باشد. یکی از راهبردهای مقابله‌ای فعال به جستجوی حمایت اجتماعی اشاره دارد، در حالی که مقابله غیرفعال شامل دوری از حمایت اجتماعی مانند انزوای خودخواسته اجتماعی می‌شود. جستجوی حمایت اجتماعی بیان‌کننده نقش تسهیل‌گر و حمایت‌کننده شبکه‌های ارتباط اجتماعی مثلاً میزان برخورداری از محبت و همیاری و توجه اعضا به خانواده، دوستان و سایر افراد می‌باشد (۶). هم‌راستا مطالعات ما مبنی بر کسب نمرات بالاتر در جستجوی و بکارگیری حمایت اجتماعی در زنان (۴۱) نشان داد زنان عموماً با تمرکز بر فرآیند حل مسئله و برنامه‌ریزی نظام‌مند، از مکانیسم‌های سازگاران‌های مانند مدیریت و تنظیم هیجانی و شبکه حمایت اجتماعی بهره می‌برند که یافته ما در کسب نمرات بالاتر در جستجوی حمایت اجتماعی و خود تنظیمی هم‌راستا است. ایلانا (۴۲) نیز معتقد است تمایل طبیعی زنان به درخواست حمایت از محیط اجتماعی در مقابل الگوی رفتاری مردان قرار می‌گیرد که عمدتاً بر دستاوردهای رقابتی متمرکزند و این نگرش خود موجب تشدید فشارهای روانی می‌شود که با یافته‌های این پژوهش هم‌راستا می‌باشد. مطالعات (۴۳) مؤید آن است که مردان با وجود برخورداری از سطوح بالاتر ارزیابی شناختی، به دلیل تمایل کم‌تر به استفاده از راهبردهای هیجان‌مدار و بی‌میلی نسبت به جستجوی حمایت اجتماعی در معرض آسیب‌پذیری بیشتری در رویارویی با استرس قرار دارند که با یافته‌های این مطالعه همسو می‌باشد. یکی از راهبردهای روان‌شناختی که می‌تواند تمرکز را بهبود دهد، اضطراب رقابتی را کاهش دهد و منجر به افزایش اعتماد به نفس شود و کیفیت عملکرد را ارتقا بخشد، تصویرسازی است و در ادبیات روان‌شناسی ورزش، به معنای ساخت عمدی یک تصویر از اطلاعات ذخیره شده در حافظه است (۴۴، ۴۵). تصویرسازی و آماده‌سازی فعال به توانایی استفاده هدفمند از تجسم ذهنی برای ارتقای یادگیری مهارت‌ها، تنظیم برانگیختگی هیجانی و بهبود آمادگی روانی اشاره دارد (۶). یافته‌های این پژوهش نشان داد که در خرده مقیاس تصویرسازی نمرات زنان ورزشکار نخبه از مردان بالاتر بود. هم‌راستا (۴۶) نیز عنوان کرد زنان تصویرسازی بهتری زنان تصویرسازی اشیاء^۱ که مربوط به پردازش ویژگی‌هایی مانند رنگ، بافت و شکل دقیق اشیاء است، به طور معناداری نمرات بالاتری نسبت به مردان کسب کردند. در یافته‌هایی (۴۴، ۴۷، ۴۸) مردان توانایی تصویرسازی بالاتری داشتند که با نتایج این مطالعه غیرهمسو می‌باشد. این تفاوت می‌تواند تحت تاثیر نوع تصویرسازی (اشیاء یا فضا) و نوع ابزار (آزمون

4. Self-Control

5. Self-Regulation

1. Object Imagery

2. Planning

3. Organization

بودن سلامت روان شناختی شرکت کنندگان، امانت داری، دقت در استناددهی، قدردانی از دیگران، رعایت ارزش‌های اخلاقی در گردآوری داده‌ها، رعایت حریم خصوصی شرکت کنندگان توسط پژوهشگران مدنظر قرار گرفته است.

حامی مالی

تمام منابع مالی و هزینه پژوهش و انتشار مقاله تماماً بر عهده نویسندگان بوده و هیچ‌گونه حمایت مالی دریافت نشده است.

مشارکت نویسندگان

مقاله برگرفته از رساله مقطع دکتری می‌باشد. این مقاله حاصل کار مشترک تمامی نویسندگان بوده است.

تعارض منافع

این نوشتار برگرفته از رساله دکترا تحت عنوان «واکاوی تجارب ورزشکاران نخبه از چالش‌ها و به کارگیری مهارت‌های روان رفتاری در مسیر پرورش استعداد» است و با منافع شخصی یا سازمانی منافات ندارد.

ملاحظات اخلاقی

دو عنصر پژوهش یعنی امانت و اصالت، در این مقاله به طور کامل رعایت شده است.

تشکر و قدردانی

از تمام کسانی که ما را در تهیه این مقاله یاری رسانده‌اند، سپاسگزاریم.
تأمین اعتبار پژوهش: این پژوهش بدون تأمین اعتبار مالی سامان یافته است.

عنوان عاملی مستقل در نظر گرفته نمی‌شود بلکه ورزشکاران نیز از راه ویژگی‌های شخصیتی، تفاوت‌های فردی و تعاملات اجتماعی بر محیط تأثیر متقابل می‌گذارند. این مطالعه با بررسی و مقایسه مهارت‌های روان رفتاری در ورزشکاران نخبه زن و مرد نشان داد که رابطه معناداری بین جنسیت و مهارت‌های روان رفتاری وجود دارد؛ به طوری که مردان در مؤلفه‌های پاسخ به شکست و شاخص‌های بالینی نمرات بالاتری داشتند، در حالی که زنان در تصویرسازی ذهنی، آمادگی فعال، خودمدیریتی، جستجوی حمایت اجتماعی و مقابله فعال عملکرد بهتری نشان دادند. این یافته‌ها بر اهمیت توجه به تفاوت‌های فردی در پرورش مهارت‌های روان رفتاری تأکید دارد و لزوم توجه جدی‌تر دست‌اندرکاران ورزش به این موضوع و نیز انجام پژوهش‌های پیش‌تر در بافت و فرهنگ‌های متفاوت و مقایسه آن با یکدیگر را مورد تأکید قرار می‌دهد.

ملاحظات اخلاقی

پیش از اجرای پژوهش از شرکت کنندگان و الدین ایشان رضایت آگاهانه کتبی گرفته شد و تمام شرکت کنندگان با رضایت خود در پژوهش شرکت داشتند و پژوهشگران به آن‌ها اطمینان دادند که نتایج پژوهش محرمانه خواهد بود.

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

این پژوهش برگرفته از رساله دکتری و زیر نظر کمیته اخلاق دانشگاه آزاد اسلامی اصفهان (خوراسگان) و با کد اخلاقی IR.IAU.KHUISF.REC.1403.477 انجام گرفته است. ملاک‌ها و ضوابط اخلاقی انجمن روان‌شناسی آمریکا و ملاک‌های اخلاقی سازمان نظام روان‌شناسی و مشاوره ایران در نظر گرفته شد. تمام نکات اخلاقی شامل رازداری، در اولویت

Reference

- Henriksen K, Stambulova N, Roessler KK. Holistic approach to athletic talent development environments: A successful sailing milieu. *Psychology of sport and exercise*. 2010;11(3):212-22. 10.1016/j.psychsport.2009.10.005
- Harwood C. Developmental consulting in a professional football academy: The 5Cs coaching efficacy program. *The sport psychologist*. 2008;22(1):109-33. 10.1123/tsp.22.1.109
- Kruger A, Pienaar AE. Gender differences in the sport psychological skills profile of adolescent sport participants. *International SportMed Journal*.

- 2014;15(4):474-82. 10.1080/14330237.2013.10820683
- Katsikas C, Argeitaki P, Smirniotou A. Performance strategies of greek track and field athletes: Gender and level differences. *Biology of exercise*. 2009;5(1). 10.52547/JRSM.11.21.56
- Samanipour MH, Azizi M, Salehian O, Ceylan HI, Mielgo-Ayuso JF, Del Coso J, et al. Exploring Gender-Specific Correlations Between Nutritional Intake, Body Composition, Psychological Skills, and Performance Metrics in Young Taekwondo Athletes. *Nutrients*. 2025;17(7):1202. 10.3390/nu17071202
- Hill A, MacNamara Á, Collins D. Development and initial validation of the Psychological

- Characteristics of Developing Excellence Questionnaire version 2 (PCDEQ2). *European journal of sport science*. 2019;19(4):517-28. 10.1080/17461391.2018.1535627
7. Dohme L-C, Piggott D, Backhouse S, Morgan G. Psychological skills and characteristics facilitative of youth athletes' development: A systematic review. *The Sport Psychologist*. 2019;33(4):261-75. 10.1123/tsp.2018-0014
8. Martindale R, Li C, Andronikos G, Jafari M, Badami R. The Associations Between Talent Development Environments and Psychological Skills in Iranian Youth Athletes :A Variable and Person-Centered Approach. *International Sport Coaching Journal*. 2023;10(2):154-62. 10.22098/RSM.2023.13395.1259
9. Laureys F, Collins D, Deconinck FJ, Lenoir M. Executive functions and psycho-behavioural skills in artistic gymnasts: age, developmental stage and sex-related differences. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*. 2024;22(4):1048-69. 10.1080/1612197X.2023.2180069
10. Curran O, MacNamara A, Passmore D. What about the girls? Exploring the gender data gap in talent development. *Frontiers in sports and active living*. 2019;1-3. 10.3389/fspor.2019.00003
11. Razavi N, Badami R. Psychometric properties of Persian version of the "Psychological Characteristics of Developing Excellence Questionnaire-2- (PCDEQ2). The Degree of M. Sc in Motor Behavior. Islamic Azad University, Isfahan, Iran: Department of Physical Education and Sports Sciences, Isfahan(Khorasgan) Branch; 2021.
12. Kruger A, Du Plessis ES, Potgieter JC, Monyeki A. Gender comparisons of sport psychological skills profile of adolescent sport participants. *South African Journal for Research in Sport, Physical Education and Recreation*. 2019;41(3):31-8. <https://www.ajol.info/index.php/sajrs/article/view/191647>
13. Keramatimoghadam M, Nouredini M, Hojaji SN, Mostaan M, Bakhshalipour V. The comparison of blind male and female chess players' mental skills in Iran. 2015.
14. Ahmedov F, Shopulatov A, Muqimov M, Salikhova R, Kuldashv S, Zakirov F. Pre-competition anxiety and fear of failure in athletes of varying age and gender. 2025. 10.15391/sns.2025-2.02
15. Singh RM, Skrypchenko I, Kamo H, Shopulatov A, Ahmedov F, Hofmeister M. Fear of failure and anxiety in kurash athletes: gender and age differences. *Health, sport, rehabilitation*. 2023;9(4):46-56. 10.58962/HSR.2023.9.4.46-56
16. Tetering Mv, Laan Avd, Kogel Cd, Groot Rd, Jolles J. Sex differences in self-regulation in early, middle and late adolescence: A large-scale cross-sectional study. *PLoS One*. 2001, 2(1): 15-20. 10.1371/journal.pone.0227607
17. Laureys F, Collins D, Deconinck FJ, Vansteenkiste P, Lenoir M. A one-year follow-up of the cognitive and psycho-behavioural skills in artistic gymnastics. *Psychology of Sport and Exercise*. 2023;66:102375. 10.1016/j.psychsport.2022.102375
18. Williams GG, MacNamara Á. Challenge is in the eye of the beholder: Exploring young athlete's experience of challenges on the talent pathway. *Journal of Sports Sciences*. 2022;40(10):1078-87. 10.1080/02640414.2022.2047503
19. Collins DJ, Macnamara A. Making champs and super-champs—current views, contradictions, and future directions. *Frontiers in psychology*. 2017;8:823. 10.3389/fpsyg.2017.00823
20. Kheloui S, Jacmin-Park S, Larocque O, Kerr P, Rossi M, Cartier L, et al. Sex/gender differences in cognitive abilities. *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*. 2023;152:105333. 10.1016/j.neubiorev.2023.105333
21. Eloff M, Monyeki M, Grobbelaar H. A survey of mental skills training among South African field hockey players at tertiary institutions. *African Journal for Physical Health Education Recreation and Dance*. 2011;17(1):37. 10.4314/ajpherd.v17i1.65243
22. Bayati A, Sadeghi H, Molla RY. Comparison of Key Anthropometric, Biomechanical, Physiological, and Psychological Factors in Male and Female Elite Shooting Athletes. *Asian Journal of Sports Medicine*. 2025;16(16). 10.1016/j.jbiomech.2024.112157
23. Jones G, Swain A, Cale A. Gender differences in precompetition temporal fattening and antecedents of anxiety and self-confidence. *Journal of Sport and Exercise psychology*. 1991;13(1):1-15. 10.1123/jsep.13.1.1
24. Barraclough J, Grecic D, Harper D. Examining the psychological characteristics of developing excellence profiles of male English youth soccer players: differences across ages and performance levels. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*. 2024;22(1):250-72. 10.1080/1612197X.2022.2152854
25. Edwards PL, MacNamara Á, Saward C. Psychological characteristics of developing excellence in talented female field hockey players. *Journal of Sports Sciences*.

- 2023;41(3):307-18.
10.1080/02640414.2023.2209440
26. Shabani A, Razavi SM, Hadavi F. Developing an analytical structural model for the development of women's championship sport. 2020. 10.22084/SMMS.2020.20702.2498
27. Rasekh N. Systematic Review of Women's Sports Studies. *Sport Management Journal*. 2021;13(3):745-65.
10.22059/jsm.2021.222326.1744
28. Razavi N, Badami R. Psychometric properties of Persian version of the "Psychological Characteristics of Developing Excellence Questionnaire-2- (PCDEQ2). The Degree of M. Sc in Motor Behavior. Islamic Azad University, Isfahan, Iran: Department of Physical Education and Sports Sciences, Isfahan(Khorasgan) Branch; 2021.
29. Sand L, Bøe T, Shafran R, Stormark KM, Hysing M. Perfectionism in adolescence: Associations with gender, age, and socioeconomic status in a Norwegian sample. *Frontiers in public health*. 2021;9:688811.
10.3389/fpubh.2021.688811
30. Crocker PR, Pedrosa I, Mosewich AD, Sabiston CM. Examining gender invariance of the Sport-Multidimensional Perfectionism Scale-2 in intercollegiate athletes. *Psychology of Sport and Exercise*. 2018; 57(20): 34-60.
10.1177/07342829241231149
31. Correia M, Rosado A. Anxiety in Athletes: Gender and Type of Sport Differences. *International Journal of Psychological Research*. 2019;12(1):9. 10.21500/20112084.3552
32. Gómez-López M, Ruiz-Sánchez V, Granero-Gallegos A. Analysis of the prediction of motivational climate in handball players' fear of failure. *International journal of environmental research and public health*. 2019;16(3):344.
10.3390/ijerph16030344
33. Coreia ME, Rosado A, Serpa S, Ferreira V. Fear of failure in athletes: Gender, age and type of sport differences. *Revista iberoamericana de psicología del ejercicio y el deporte*. 2017;12(2):185-93.
<https://www.redalyc.org/pdf/3111/311151242001.pdf>
34. Sagar SS, Boardley ID, Kavussanu M. Fear of failure and student athletes' interpersonal antisocial behaviour in education and sport. *British journal of educational psychology*. 2011;81(3):391-408. 10.1348/2044-8279.002001
35. Cemil A, Nazmi S, Betül C. The comparison of anxiety level between male and female athletes in amateur teams. *Ovidius University Annals, Series Physical Education & Sport/Science, Movement & Health*. 2016;16. 10.47968/gapin.740006
36. Abrahamsen FE, Roberts GC, Pensgaard AM. Achievement goals and gender effects on multidimensional anxiety in national elite sport. *Psychology of sport and exercise*. 2008;9(4):449-64. 10.1016/j.psychsport.2007.06.005
37. Williams G. The influence of developmental experiences on the talent pathway in sport: Dublin City University; 2023. 10.1123/iscj.2019-0099
38. Nuetzel B. Coping strategies for handling stress and providing mental health in elite athletes: a systematic review. *Frontiers in Sports and Active Living*. 2023;5:1265783. 10.3389/fspor.2023.1265783
39. Donaldson D, Prinstein MJ, Danovsky M, Spirito A. Patterns of children's coping with life stress: Implications for clinicians. *American journal of orthopsychiatry*. 2000;70(3):351-9. 10.1037/h0087689
40. Triwidiyanti W, Rahayu YP, Pramadi A, editors. *Stressor Dan Dukungan Sosial Pada Istri Prajurit TNI AL. PROSIDING SEMINAR NASIONAL FAKULTAS PSIKOLOGI UNIVERSITAS DIPONEGORO "Penguatan Ketahanan Keluarga: Menjawab Tantangan Pembangunan SDM Indonesia Unggul"* Semarang, 29 Juni 2022; 2022: Undip Press. <http://repository.ubharajaya.ac.id/id/eprint/28859>
41. Hanidah E. Pengaruh self-compassion, coping stress dan dukungan sosial terhadap stres akademik mahasiswa tingkat akhir pada perguruan tinggi di Jabodetabek: Fakultas Psikologi UIN Syarif Hidayatullah Jakarta; 2023. <https://repository.uinjkt.ac.id/dspace/handle/123456789/81497>
42. ILLANA TA. Hubungan Dukungan Emosional Dan Kecerdasan Adversitas Dengan Ketidakberdayaan Pada Mahasiswa: UIN Raden Intan Lampung; 2023. 10.23917/indigenous.v3i2.6591
43. Rahmadhani NF. Perbedaan Dukungan Sosial pada Siswa Laki Laki dan Perempuan Yang Orangtuanya Bercerai: Universitas Islam Indonesia; 2025. 10.35134/jpsy165.v17i1.332
44. Lovell GP, Bierton J, Gorman AD, Lloyd M, Gorman A, Parker JK. Imagery use gender differences across competition and training contexts in Australian elite level athletes. *Journal of Imagery Research in Sport and Physical Activity*. 2024;19(1):20230034. 10.1515/jirspa-2023-0034
45. Mellalieu SD, Hanton S, Thomas O. The effects of a motivational general-arousal imagery intervention upon preperformance symptoms in male rugby union players. *Psychology of Sport*

- and Exercise. 2009;10(1):175-85. 10.1016/j.psychsport.2008.07.003
46. Campos A. Gender differences in imagery. *Personality and Individual Differences*. 2014;59:107-11. 10.1016/j.paid.2013.12.010
47. Campos A, Pérez-Fabello MaJ, Gómez-Juncal Ro. Gender and age differences in measured and self-perceived imaging capacity. *Personality and Individual Differences*. 2004;37(7):1383-9. 10.1177/0276236618807895
48. Jones D, Polasek KM, Foley JT, Lind E. The relationship of sex and sport skill type on imagery use among division III athletes. *Journal of Sport Behavior*. 2017;40(3):297-308. : <https://digitalcommons.georgiasouthern.edu/etd>
49. Goubet KE, Chrysikou EG. Emotion regulation flexibility: Gender differences in context sensitivity and repertoire. *Frontiers in psychology*. 2019;10:935. 10.3389/fpsyg.2019.00935